

Naturtjek på økologiske bedrifter

Hos: *Holger Thomsen, Torpsminde*

Dato for besøg: *25. juni 2019*

Naturtjek er udarbejdet af: *Natur- og projektkonsulent, Mette Møller Ragborg, Agri Nord*

SEGES

STØTTET AF
Fonden for **økologisk landbrug**

Hvordan fungerer Naturtjek?

Med udgangspunkt i besøget, foreslår vi her nogle fokuspunkter, hvor det enten handler om at bevare en naturværdi, eller hvor noget kan gøres anderledes for at højne naturværdien på arealet.

Vi har vægtet tiltag og arealer på en skala fra 1 til 10 stjerner, hvor mange stjerner betyder "god naturværdi, og her får man mest natur for pengene" – så her er det vigtigt at prioritere din naturindsats. Ikke alle arealer eller tiltag kan score 10 point.

Ved beskrivelsen af et fokuspunkt vil der muligvis være stjerner som er lysere i farven, disse stjerner indikerer et forbedringspotentiale, som kan indfries hvis anbefalingen følges. De lyse potentiale-stjerner er ikke angivet på oversigtskortet.

Anbefalingerne er generelt gældende, så selvom vi tager udgangspunkt i nogle specifikke steder på bedriften - f.eks. et læhegn – så gælder vores råd også for de andre læhegn som findes på matriklen.

Det er selvfølgelig helt frivilligt om anbefalingerne bliver fulgt.

God fornøjelse!

SEGES

Kort om projektet

Formålet er at afprøve et konkret værktøj i form af et 'Naturtjek', der skal synliggøre hvor og hvordan du som landmand kan gøre en særlig indsats for at højne natur og biodiversitet på din bedrift. Projektet skal give dig mere viden om, hvor dine vigtigste naturværdier er, og give dig konkrete forslag til, hvad du kan gøre for at beskytte, forbedre og udvide din natur.

Bedriftsoversigt og fokuspunkter

1. Strandenge
2. Etablering af skov vs. ældre skov
3. Sø
4. Jorddiger
5. Etablering af blomsterstriber
6. Blomstrende vejkanter

1. Strandenge ★★★★★★★★★★

Generelt: Gamle strandenge er blandt de mest værdifulde naturområder, som man kan have på sin bedrift. Strandenge er lysåbne naturtyper, som ofte gennem mange år er blevet afgræsset af kvæg, heste eller andre store græssere. At naturtypen holdes lysåben, medvirker til at konkurrencestærke arter af græsser og højstauder holdes nede, hvilket giver plads til mindre konkurrencedygtige lave urter, som ellers ville have svært ved at etablere sig. Ligeledes er arterne på strandenge tilpasset det særlige miljø som er på strandengene, hvor arealerne kan blive oversvømmet, og der er en høj salttolerance. Hvis strandengene plejes optimalt, kan der opstå mosaikker af bart sand, mosser, jordboende laver, både lave og høje urter, og eventuelt større vedplanter og enkeltstående træer. Store fritliggende sten på gamle enge er ofte et tegn på at arealet aldrig har været under plov.

Specifikt for bedriften: På bedriften er der mange lysåbne strandenge. Strandengene bliver afgræsset af kvæg senere på året, men til trods for, at der endnu ikke havde været dyr på arealerne, var der ikke så mange blomstrende arter, som man kunne have ønsket. Udover forskellige græsarter, var de hyppigste blomster Græsbladet fladstjerne og engelskgræs. Der var flere fritlæggende sten spredt over hele arealet, mange som var i niveau med jorden. Disse udgjorde et levested for mange laver. Idet der ikke har været dyr på arealet i en længere periode, var der på nuværende tidspunkt kun gammelt indtørret lort på marken. Til sidst udgør disse strandenge et levested for en stor population af Gul Engmyre, hvorfor hele arealet er meget tuet.

I dag giver jeg strandengen 7 ud af 10 mulige stjerner. Begrundelsen herfor er, at arealet har potentiale til at blive rigtig god, men jeg er bange for at den græsning der var sidste år har været for hård, sammen med den tørke vi havde sidste år. Dette kan være med til at de blomstrende urter der burde være på nuværende tidspunkt, ikke er fremme i samme hyppighed, som de normalt er. Det får dog stadig 7 stjerner, idet vi ser nogle rigtig gode strukturer på arealerne, som giver levesteder for en stor vifte af organismer allerede på nuværende tidspunkt.

Anbefaling: For at hæve naturværdien på strandengene skal der laves om på plejen i området. Jeg tror ikke arealet er velegnet til helårsafgræsning alene, da det er arealer som kan blive meget våde, og der er på nuværende tidspunkt ikke noget naturligt læ og ly. Men der skal justeres på hvor mange dyr og hvilken periode de går på arealet, så arealet ikke bliver helt bidt ned til efteråret, og derfor kommer så langsomt i gang til foråret. Ud fra besigtigelsesdata af arealet, er der flere strandengsarter jo længere vi kommer ud mod fjorden, hvilket er helt naturligt. Men hvis vi kunne sætte dyretrykket ned, så ville der over tid komme flere blomstrende urter på hele arealet.

SEGES

Fritlæggende sten

Tue af Gul engmyre

Græsbladet Fladstjerne og Engelskgræs

Indtørret lort

Fritlæggende sten med masser af laver

2. Etablering af skov ★★★★★ vs. ældre skov ★★★★★★★★★★

Generelt: Skove er levested for dyr, planter og svampe som ellers er sjældne ude i det åbne land. Skove med gamle træer og dødt ved er ekstra værdifulde, fordi de byder på bo til fugle (f.eks. spætter), insekter og svampe. Rigtig mange arter knytter sig til dødt eller døende vedplanter. Små områder i skovene uden træer kan skabe lysninger, hvor blomster og sommerfugle kan leve. En græsnings- og stævningskov kan være særligt artsrige, da de ofte er meget lysåbne og har en meget rig skovbundsflora. Derimod har unge og nyplantede træer en meget ringe værdi som levested. Derfor ligger værdien for nyetablerede skov en hel del lavere, når man laver en her og nu vurdering. Vurderingen af skove generelt afhænger i høj grad af beskyttelsen af det stående ved i form af gamle og døde træer. Udlægning af dødt ved i skovbryn efter evt. slåning bidrager også til levesteder for insekter og svampe.

Specifikt for bedriften: Bedriften er, udover at være et landbrug, også en bedrift, hvor jagt har stor interesse. Inden for de sidste par år, er mange af de dyrkede arealer blevet udtaget af driften for at etablere skov. Til sammenligning har bedriften også mindre matrikler med gammelt skov. Tendensen i den gamle skov er, at den får lov at passe sig selv, vælter et træ får det lov at blive liggende. Alt det nyetablerede skov får ligeledes lov til selv at gro til. Der bliver ikke umiddelbart gjort noget for at de plantede træer skal komme hurtigt, sikkert og godt fra start. Dette resulterer i at markerne, hvor træerne er plantet, er meget tilgroede med blomstrende urter, som jo er en god fødekilde for insekterne. Men værdien af de små træer, vil først komme rigtigt til udtryk i kraft af, at de vokser sig til, og bliver til rigtige økosystemer, bestående af en bred vifte af træer i forskellige vækststadier og dødt ved. Først der, bliver den nyetablerede skov et vigtigt naturelement på ejendommen.

I dag har jeg givet de nyetablerede skove 3 ud af 3 stjerner, da der her og nu ikke er mere naturværdi i nyetablerede skove. Modsat har jeg givet de mindre ældre skove 7 ud af 9 stjerner. Her er allerede god naturværdi, ligesom potentialet er højt for gamle skove. Og idet skovene ligger meget urørt hen, uden oprydning af grene og væltede træer, er en stor del af potentialet allerede udnyttet.

Anbefaling: For de nyetablerede skove er det blot at se tiden an, og se hvad de udvikler sig til, med den dynamik der er i området. Hvis man skal score flere stjerner i de ældre skove, skal man skabe større forstyrrelse i skovene end der er nu. Optimalt kunne dette gøres ved at sammenhegne skoven med et græsareal, og have dyr til at græsse i skovene. De forstyrrelser græssende dyr kan lave i skove ved for eksempel barkskræling, giver muligheder for insekterne og svampene at flytte ind i træerne.

SEGES

3. Sø ★★★★★★★★★★

Generelt: Søer og damme inklusiv deres bredder, skaber et miljø, hvor sump- og vandplanter kan indvandre. Såfremt søbredden byder på artsrig og blomstrende vegetation af hjemmehørende arter, kan den fungere som fødesøgningsområde for insekter, pattedyr og fugle. Hvis søen er næringsfattig og klar-vandet er der bedre muligheder for at mange forskellige vandplanter kan få lys og trives i vandet, hvilket samtidig skaber levesteder for en stor mangfoldighed af vandlevende insekter. Søer vil typisk også tiltrække fugle og andet vildt hvis de understøtter et godt miljø for planter og smådyr. I søer skal man dog undgå fodring af ænder og andre fugle, da det vil tilføre søen høje mængder af næring i form af fuglelort, som hurtigt kan næringsforurene vandet og gøre søen grøn og uklar af algevækst.

Specifikt for bedriften: På blandt andet den store strandeng mod vest var der et par søer. Området omkring søerne var domineret af tagrør, og ligeledes var søbredden. Søerne her kan en gang imellem blive oversvømmet med fjordvand. Den har en sådan størrelse, at den aldrig udtørres helt. Vandet er uigennemsigtigt, hvorfor der ikke umiddelbart gror megen vegetation i søen. Ligeledes virker der også til at være begrænset liv i søen. Søen virker næringspåvirket, hvilket stemmer overens med, at søen ligger midt i en strandeng, som er en relativ næringsrig naturtype, med stor risiko for oversvømmelse af Limfjorden. Derudover kan næringspåvirkningen stamme fra tilskuds fodring af ænder/fugle.

Jeg har givet søerne 2 ud af 10 stjerner. Søer og vandhuller har et godt potentiale for naturen og biodiversiteten. Men på besøget var der ikke meget liv i og omkring søen, ligeledes var vegetationen meget monoton bestående af tagrør.

Anbefaling: Næringsrige søer kan være svære at forbedre. Hvis der fodres ænder, bør dette ophøre for at forbedre tilstanden i søen, idet fuglene afgiver en stor mængde næringsstoffer til vandet. Søen er belyst igennem alle dagtimerne idet der ingen højere vegetation er deromkring. Man kan slå opvæksten af siv, for at hindre tilgroning og bevare lysindfald til søen. Padder kan godt lide varme og lavvandede søer til deres æg/haletudser, og sivene kan blive meget dominerende, skygge, og på kort tid overtage vandspejlet i mindre søer. Det er mest effektivt, at slå sivene under vandoverfladen, hvorved de drukner. Vandhullet er et fint naturelement på bedriften, som er værd at bevare, og forbedre. Også taget i betragtning af at Egholm huser en population af Strandtudsen, som netop bor i og omkring lavvandede søer, hvor søbredden ikke er groet til.

4. Jorddiger★★★★★

Generelt: Jorddiger kan være fine småbiotoper i landskabet. Fordi disse biotoper ikke omlægges, har de høj værdi som levested for bl.a. de vilde bier. Sådanne blomsterrige biotoper har en langt højere naturværdi end f.eks. blomsterstriber som udsås, fordi de har lang kontinuitet. Lang kontinuitet giver typisk flere arter og levesteder. Det er særligt fremmende for biodiversiteten hvis digerne omfatter store enkeltstående træer. Undgå påvirkning fra jordbehandling og gødning, da dette ødelægger arealet som levested og reducerer antallet af forskellige blomster. Vent med at slå digerne til efter blomsterne er afblomstrede og har sat frø, så sikrer man at der er føde til insekterne samt planternes overlevelse. Man kan med fordel slå arealet tidligt i maj eller i oktober samt fjerne afklippet materiale for at mindske næringsniveauet og tilgroning.

Specifikt for bedriften: På Egholm er der mange lange jorddiger, som bliver løbende vedligeholdte for at beskytte øen mod oversvømmelse. Der findes en gravet kanal på den indvendige side af mange af jorddigerne for at vedligeholde højden på digerne. Derfor har mange af disse jorddiger ikke samme urørte status som man normalt ser. Jorddigerne på bedriftens marker virker næringsstofpåvirket og meget tilgroede. Idet de har en funktion som barrierer ud mod Limfjorden, vil vedligeholdelsen med yderlige jord på digerne nok altid finde sted. Men til trods for denne forstyrrelse, er jorddigerne stadig et godt fødested for mange insekter og fugle, idet der er en bred vifte af blomstrende vegetation, og enkeltstående træer og buske flere steder på digerne. Som levested for jordboende insekter, vil digerne på Egholm dog ikke være helt så gode, idet de netop bliver vedligeholdte med jord løbende.

Der er givet 3 ud af 6 stjerner for jorddigerne i dag, da de er næringsstofpåvirket af den jord der bliver fyldt på, og forstyrrelsen med nyt jord gør også, at de er mindre egnede for jordlevende insekter.

Anbefaling: Umiddelbart ser det ikke ud til, at de jorddiger som er ved markerne omkring denne bedrift bliver slået eller på anden måde holdt vegetationen nede. Derved bliver der ikke fjernet noget af den næringsstof, som løbende kommer sammen med det jord, der bliver taget fra kanalen og lagt op på diget. Det ville altså være en fordel, hvis bevoksningen på digerne blev slået ned og fjernet en gang om året, når blomstringen er overstået. Dette vil være med til at udpine jorden for næringsstoffer, og gøre jorden mere tilgængelig som levested for insekter. Endnu bedre ville det være for naturværdien, hvis hegnet omkring strandengene blev flyttet, så dette også omfattede jorddigerne. Derved ville vegetationen naturligt blive holdt nede, samtidig med, at den forstyrrelse græssende dyr bidrager med, ligeledes ville komme jorddigerne til gode som levested for insekterne, og mindre urters indtrængen på digerne, i stedet for at de er domineret af græsser.

Jorddiger omkring Egholm

Jorddige med tæt bevoksning

Jorddige med hyld

5. Etablering af blomsterstriber ★

Generelt: Vildtstriber og insektvolde i den dyrkede mark kan give åndehuller til forskellige dyr, herunder agerhøns og fasaner. Blomsterne kan fungere som tankstationer for fouragerende insekter. Vildtstriber og blomsterstriber bidrager dog ikke med et levested til formering og overvintring, da de ofte ligger på omdriftsarealer og pløjes om hvert eller hvert andet år.

Specifikt for bedriften: På bedriften er der etableret blomsterstriber. Aalborg Kommune har desuden været med til at sætte insekthoteller op på øen. Insektstriberne er etableret langs afmærkede stier tæt på Egholm Vestergaard, som er et hotel- og konferencecenter. Disse ser selvfølgelig flotte ud når de er i blomst for de besøgende, som er ude for at nyde naturen på Egholm. Men som naturelement er blomsterstriber flottere for øjet end de er for vores biodiversitet.

Blomsterstriberne har derfor fået 1 stjerne ud af 1 mulig. Potentialet for en stor naturværdi er simpelthen ikke større for blomsterstriber, idet de ofte bliver etableret på ny med jordbehandling osv. år efter år. Men flotte ser de ud!

Anbefaling: Faktisk kan man fornemme, specielt på det sidste billede nederst til højre, forskellen på den udsåede blomsterstribe, og det naturligt forekommende vegetation i kanten af grusvejen. Der ser man altså økologisk dyrket mark, blomsterstribe og så den udyrkede vejkant inden grusvejen. Idet vejkanterne indeholder naturligt forekommende arter og ikke bliver jordbehandlet, er disse langt bedre naturelementer end udsåede blomsterstriber.

Hvis man har arealer, som her på Egholm Vestergaard, langs stier, hvor man gerne vil gøre noget flot for stiernes besøgende, kan man vælge at udså flerårige blomsterblandinger i stedet for de enårige, som skal såes igen år efter år.

På næste side vil jeg komme mere ind på de blomstrende vejkanter.

SEGES

6. Blomstrende vejkanter ★★★★★★★★

Generelt: Blivende biotoper, f.eks. vejkanter og vejgrøfter som ikke omlægges, kan have en høj værdi som levested for bl.a. de vilde bier. Sådanne blomsterrige biotoper har en langt højere naturværdi end f.eks. blomsterstriber som udsås. Undgå påvirkning ved jordbehandling og gødning, da dette ødelægger arealet som levested og reducerer antallet af forskellige blomster. Undgå også at slå vejkanter og lignende til efter blomsterne er afblomstrede og har sat frø. Så sikrer man at der er føde til insekterne samt planternes overlevelse. For at fremme blomstringen kan man foretage høslæt i tidlig maj og/eller i oktober.

Specifikt for bedriften: For hele Egholm virker der til at være en tendens til, at ideen om ikke at slå rabatter og vejkanter, er gået rent ind. Også hos Holger var de blomsterne rabatter flot repræsenterede. Langs vejen på Egholm til bedriften var en rigt blomstrende og uberørt vejkant, samtidig med at markvejene til markerne var helt fuldstændig tilgroede.

Sådanne naturelementer har et stort potentiale, og vi er meget tæt på at opnå maksimal score på dette element. Jeg har givet de blomstrende vejkanter 6 ud af 8 stjerner.

Anbefaling: Hvis man skulle have de to sidste stjerner med i scoren, skulle vejkanterne langs de mindre markveje være mindre næringspåvirkede. På besøget så man super flotte vejkanter flere steder på bedriften, men ligeledes var der også mange, som faktisk var for tilgroede. Dette var primært vejkanter langs markveje, som udelukkende bliver brugt i forbindelse med adgangen for maskiner til markerne. Disse vejkanter var uden dynamik, blot dominerede af græsser og næringselskende arter. Dette har trukket ned i den samlede score for blomstrende vejkanter på bedriften.

En vejkant kan være et fantastisk levested for mange jordboende insekter, idet der normalt er sandet og uden forstyrrelser. Dette var ikke helt billedet på mange af vejkanterne til de ikke ofte benyttede markveje, som faktisk var væk i bevoksning. Derfor illustrerer dette, at det er de vejkanter som har et rigt blomsterflor, og stadig med en form for forstyrrelser der giver levesteder for nye urter og til jordlevende insekter, som resulterer i den høje score. For at få de sidste vejkanter med til at give det fulde potentiale, bør man udpine jorden ved mange af vejkanterne på de mindre markvejene ved at slå græsset på vejkanterne tidligt i maj og oktober igen, hvor det er vigtigt at fjerne det afslåede materiale. Dette vil over tid give bedre muligheder for nye urter at etablere sig, og mulighed for de jordboende insekter. Vejkanter er ofte arealer med lang kontinuitet, og derfor er det også så godt et levested for jordboende insekter.

SEGES

Ønsker du at få mere viden?

Du er altid velkommen til at kontakte SEGES

Andrea Oddershede på anod@seges.dk, eller ring på tlf: 87405444.

Appen for § 3-natur - beskyttet natur

Med telefonen i hånden kan søge informationer om din natur, når du står ude på bedriften. Ligesom på Miljøportalen kan du få et overblik over den beskyttede natur, læse artslister for arealerne, samt undersøge HNV-score.

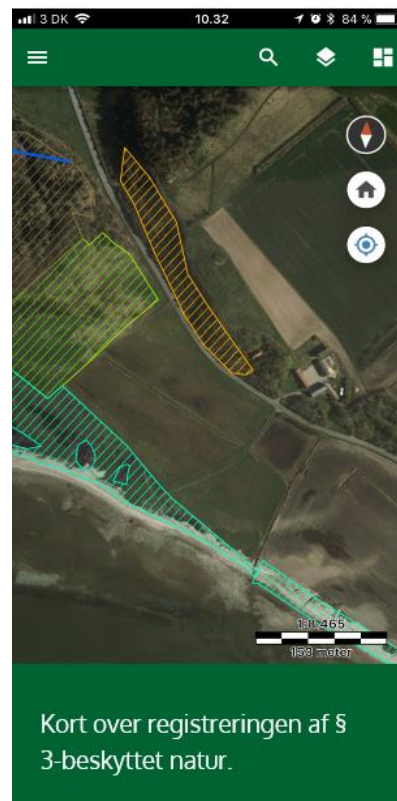
Miljøportalen

Få et overblik over naturen på din bedrift. Her kan du få information om arealer med beskyttet natur, HNV-score og artslister for dine arealer:

<https://arealinformation.miljoportal.dk>

SEGES

Appen "Beskyttet natur"
Søg info om naturen når du står derude.

HNV-score

High Nature Value (HNV) er en indikator for et areals naturværdi og bruges til at prioritere naturplejeindsatsen. En Høj HNV-værdi indikerer høj naturværdi.

